

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА ІВАНА ЛИПИ**Рецензія на книгу: Листування Івана Липи (1892–1922) / упор. Ігор Стамбол. Київ : Темпора, 2020. 576 с.****О. І. Вовк****Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
o.vovk.88@gmail.com ; <https://orcid.org/0000-0002-1991-4385>**

У 2020 р. у київському видавництві «Темпора» побачило світ нове документальне видання «Листування Івана Липи (1892–1922)». Матеріали для нього зібрав і упорядкував І. І. Стамбол – старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

На сьогоднішній день ця книга є найповнішим зібранням епістолярної спадщини Івана Львовича Липи (1865–1923) – відомого українського громадського і політичного діяча, одного з засновників «Братства тарасівців», міністра в Уряді УНР (в Україні та в екзилі). В ній представлені 292 одиниці листування, серед яких – довгі листи, листівки та відкриті короткі листи. Публікуються документи з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, Відділу рідкісних видань та рукописів Одеської національної наукової бібліотеки, Відділу рукописів Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Центрального державного історичного архіву України у м. Львів. Більшість листів публікується вперше.

Книга відкривається ґрунтовною передмовою, яка, у свою чергу, розпадається на декілька параграфів. Насамперед увазі читача пропонується біографічна довідка про І. Л. Липу. Це дає змогу більш чітко окреслити постать цього діяча на тлі доби, яка ознаменувала собою «перехідний етап українського руху, коли відбувалося становлення самостійницького напрямку серед української інтелігенції до і під час Української Революції» (с. 9).

У другому параграфі вступу окреслено коло адресатів І. Л. Липи, схарактеризовано тематику епістоляріїв. Тут же міститься огляд публікацій (переважно в періодичних виданнях), де раніше вже оприлюднювалися окремі зразки листування цього діяча, а також праць аналітичного характеру, присвячених цій проблематиці.

Нарешті, третій параграф вступу являє собою археографічно-епістологічний огляд. В ньому описано застосовані у виданні принципи археографічної підготовки джерел, схарактеризовано їх стилістичні та графічні особливості. Акцентовано увагу на специфіці зовнішнього оформлення листів І. Л. Липи. Зокрема, вказано, що чимало з них були написані на різноманітних казенних бланках, афішах, поштових купонах, програмах тощо. Трапляються серед них і такі, що містили портретні і пейзажні зображення, орнаменти народних вишивок тощо. Такі прийоми, як зазначає укладач, часто давали змогу адресантові зробити свою розповідь більш наочною і зрозумілою для одержувача. Найбільш цікаві з візуальної точки зору зразки епістол подані у розділі «Фотододаток».

Основну частину книги складають власне листи І. Л. Липи, подані за хронологічним принципом. Вони охоплюють фактично увесь період громадської активності цього діяча: від 1892 р., коли він ще був студентом медичного факультету Харківського університету і тільки-но долучився до створення «Братства тарасівців», і до 1922 р., коли після поразки Української Революції І. Л. Липа опинився в еміграції у Польщі і мешкав неподалік від Львова, де й

невдовзі закінчив свої дні. Як зазначається в анотації, «листи інформують читача про суспільно-політичне та літературне життя українців на порубіжжі ХІХ і ХХ століть та знайомлять із психологічною складовою позиціонування себе українцем в Російській імперії» (с. 2).

Опублікований корпус джерел становить інтерес не лише для тих, хто цікавиться історією української суспільно-політичної думки кінця ХІХ – початку ХХ ст., але й фахівців у галузі історичної регіоналістики та краєзнавства, зокрема, дослідників історії Криму, Харкова, Одеси, Києва та Львова, де в різні роки мешкав та працював І. Л. Липа.

Так, наприклад, у листах цього діяча можна знайти цікаві відомості про суспільне та культурне життя Харкова, роль у цьому житті представників університетської громадськості. Хоча автор практично не ділиться своїми студентськими враженнями, читач може дізнатися, що на ім'я професора Харківського університету П. О. Безсонова учасники «Братства тарасівців» одержували літературу зі Львова (с. 27); професор Д. І. Багалій пропонував фінансову допомогу для видання дешевих книжечок, призначених для розповсюдження серед широких народних верств (с. 37) та ін. Щоправда, вже невдовзі між «Братчиками» та представниками «Старої громади», до якої належали Д. І. Багалій, Х. Д. Алчевська та інші харківські інтелектуали, намітилися ідейні розходження, що відбилося і в епістоляріях І. Л. Липи (с. 50 та ін.).

У Харкові І. Л. Липа прожив менше п'яти років, однак саме тут викристалізувалися його світоглядні цінності, заклалися товариські стосунки, які він потім підтримував упродовж багатьох років. Крім того, як свідчать листи, до кола його спілкування входило чимало вихованців і випускників Харківського університету, серед яких – В. С. Александров, Б. Д. Грінченко, М. Ф. Комаров, Є. Х. Чикаленко та чимало інших відомих українських громадських і культурних діячів. Отже, на нашу думку, рецензована книга може стати в нагоді харківським історикам, краєзнавцям та дослідникам історії Харківського університету.

Вміщені у цьому збірнику листи забезпечені необхідним науково-довідковим апаратом. У підрядкових виносках подано фактографічні коментарі, а наприкінці видання – археографічні примітки. Водночас, нам здається, що не зайвим було б навести більш розгорнуті біографічні довідки про адресатів цих епістоляріїв. Наявність іменного і географічного покажчиків робить видання зручним у користуванні, а прикінцевий фоторяд його унаочнює. Нарешті, варто відзначити ошатність поліграфічного оформлення книги.

Можна стверджувати, що «Листування Івана Липи (1892–1922)» зацікавить усіх, хто хоче розширити свої знання з історії українського державо- та націєтворення і прагне побачити переддень та епоху Української Революції очима одного з її дієвих учасників.